

Augusteum Favissa
Izdavač kataloga: Arheološki muzej Narona
Vid, 2013.

Predgovor:

prof. dr. sc. Emilio Marin

Francuska akademija znanosti i umjetnosti

(Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, Institut de France)

Hrvatsko katoličko sveučilište

str. 7-12

Dvadeset godina nakon početka

Dvadeset godina nakon prvog probnog iskopavanja koje smo 1993. godine bili poduzeli na mjestu Plećaševih štala, sjetno je i ponosno vratiti se u prošlost. Tada je, kako obično kažemo, sonda bila otvorena 11. ožujka 1993., u vrijeme kad smo još istraživali baziliku s krstionicom i grobovima na mjestu crkvice sv. Vida, proučavali Erešovu kulu, te iskopavali crkvu na lokalitetu Erešove bare, što je predstavljalo dotad neviđeni zamah u arheološkim iskopavanjima i istraživanjima Narone. Nalazi u sondi su odmah pokazali da se na toj lokaciji – unutar, ispred i iznad Plećaševih štala – ima što tražiti, u skladu s očekivanjima, te da će biti zanimljivih otkrića glede dugotrajnog života Narone, naime, nije samo odmah (12. ožujka) pronađena terakotna Venera već se posredstvom brojnih drugih ulomaka pružila slika o različitim stoljećima kroz koje je prolazila Narona, sve na tih par metara provjeravanja, pa nas je sve to učvrstilo u uvjerenju kako je opravdano i nužno pokrenuti i istraživanje. To se i zbililo, nakon dvije godine, doduše i tada, isforsirano. Rezultat je bio takav da je pokazao svu opravdanost tog pothvata, u zadnji čas ali još na vrijeme. Tek se tada uspjelo da se sljedeće godine, dakle treće od prve sonde, 1996., stvori pravi financijski okvir koji je omogućio iskopavanje Augusteuma u cijelosti. Sve dalje je, uglavnom, poznato.

Višekratno sam bio naglasio uloge svojih prethodnika i suradnika u Arheološkom muzeju – Split, koji je kao institucija bio zaslužan za sve uspjehe u Naroni, kao i onih pojedinaca izvan tog muzeja, u dugotrajnom poslu, koji je doveo, prvo do Muzeja Narona, kao zgrade, koja je u vidu muzejskog paviljona natkrilila Augusteum Narone, potom do Arheološkog muzeja Narone, kao institucije, koja je utemeljena da bi izravno promicala zaštitu i istraživanje arheoloških spomenika Narone. Zahvaljujem ravnatelju Muzeja da mi je ponudio da ovim predgovorom obilježim prvu

samostalnu tematsku izložbu *Augusteum favissa* mladoga muzeja, koji se pridružio dičnim nacionalnim, starijim, arheološkim muzejima, a na spomen otvaranja arheološke sonde koja je 1993. bila iskopana na prostoru gdje su 1995. i 1996. otkriveni ostaci Augusteuma. Čestitam na ovoj izložbi njezinim autorima, istom ravnatelju, Toniju Glučini i kolegici Miroslavi Topić, koja je najzaslužnija da nam je, posredstvom nalaza keramike, Augusteum mnogošto progovorio o svojem životu i smrti. Ovim putem još jednom želim izraziti zahvalnost i mnogim Metkovicima i Metkovkama, posebno Vidonjcima i Vidonjkama, s kojima sam dijelio sudbinu mira pa i rata, kada se u hotelu kuhalo za vojsku i – za našu arheološku ekipu.

Sretan sam da je, nakon dugotrajnog i mukotrpnog rada, naš zajednički cilj, novo muzejsko zdanje u Vidu, i ostvaren. Taj cilj je proizašao iz stvaralačkog odnosa prema cjelini dragocjenog naronitanskog arheološkog lokaliteta, slijedom rezultata sustavnih arheoloških iskopavanja, u okviru kojih sam na mjestu Plećaševih štala otkrio porušeni Augusteum sa nizom skulptura carske dinastije. Bio sam potpuno svjestan da se niz iskopavanja, koji je bio zaokružen spektakularnim nalazima, godine 1999. treba zaustaviti, kako bismo se potpuno posvetili proučavanju i objavi svih rezultata istraživanja, te kako bismo preostale netaknute arheološke cjeline u Naroni ostavili na istraživanje i budućim generacijama, što sam i objavio, kako na jednom predstavljanju knjige o Naroni u Zagrebu tako i u predgovoru prve u nizu knjiga o mojim istraživanjima u Naroni, koju smo objavili te 1999. godine, a koja je prezentirala Sv. Vid, crkvu u kojoj sam otkrio i jedinstveno sačuvanu oslikanu starokršćansku krstionicu. Još su mi sada u sjećanju povorke ljudi koji su stizali iz Metkovića da bi vidjeli 1993. iskopanu krstionicu. Poslije su se, naravno, te posjete intenzivirale radom na zidinama Narone, na bazilici Erešove bare, konačno i otkrićem Augusteuma s dijelom foruma, na mjesnom trgu, i trijema, uokolo tog hrama u čast cara Augusta, na padini akropole, na tzv. gornjim njivama.

Skulpture, sad već glasovite, koje smo 1995. i 1996. otkrili u naronitanskom Augusteumu, uglavnom su bez glava, što, naravno, umanjuje cjelovitost nalaza, ali pojačava enigm, čini cijelu priču napetijom i, u konačnici čini znanstveno istraživanje intrigantnijim. To je kao jednadžba s gotovo svim nepoznicama. Interpretacije koje smo predložili, naravno, mogu biti osporene (premda do danas nisu), pogotovo ako jednog dana netko nađe glave skulptura koje nedostaju. Ali, to je znanstveni rizik u koji smo se upustili. Arheološkom metodom, zahvaljujući i stratigrafiji arheološkog sloja i rasporeda u tlocrtu porušena Augusteuma u Naroni, otkrivena je, protumačena i datirana najveća skupina antičke skulpture unutar srušene antičke arhitekture, kao i povijest tog hrama u čast Augusta.

Projekt „Muzeja Narona“ je potpuno prilagođen mojim inicijalnim zamislima o muzejskom zdanju *in situ* i Rakinoj arhitektonskoj viziji zgrade koja se uklapa u gabarite zemljoradničkih terasa-parcela u Vidu, nekadašnjih različitih nivoa Gornjeg grada Narone, kao, naravno, i

nastojanjima i stajalištima Grada Metkovića i Ministarstva kulture Republike Hrvatske, koji su svojom stalnom financijskom potporom i omogućili ovakav povoljan razvoj u Naroni. Rijetki su slučajevi i u svijetu da se s takvim zdanjem zaključi jedan radni ciklus.

S mojim odlaskom iz Arheološkog muzeja - Split, kompletirao se niz izdanja o Augusteumu iz Narone, koji je pratio i dosad neviđeni ciklus izložaba koje je priredio jedan splitski muzej: 2004. u Splitu, Oxfordu i Barceloni, i 2005. u Vatikanu i Zagrebu, to su knjige (s godinom 2004.) koje sam objavio sa suradnicima. Taj je ciklus dodatnim proučavanjem, za vrijeme mog boravka u Rimu, nadopunjen i zaključen studijama skulptura koje nisu bile izlagane na navedenim izložbama, koje sam također objavio sa suradnicima. Posebno sam pak tada dovršio i objavio svoje proučavanje zidina antičke Narone.

Tako opsežna istraživanja i u kategoriji koja je hrvatskoj arheologiji priskrbila pozornost svjetske znanstvene zajednice od Italije, Francuske, Španjolske, Njemačke, Velike Britanije do Amerikâ (od New Yorka i Bostona do Buenos Airesa), bilo mi je jasno od početka, zahtijevaju i najviše standarde znanstvene obrade kao i najviše standarde likovne prezentacije, zapravo stalne povezanosti s domaćim i inozemnim svijetom, kako putem najviših znanstvenih foruma tako putem dojmljive likovne i medijske komunikacije. U tom smislu, postignuti su rezultati koji su bili bez premca. Vjerujem da se još svi sjećamo neviđenog prostora kojeg je Narona imala, počevši od onog kojeg su joj dale hrvatske novine pa do onog kojeg joj je pružio londonski *The Times*. Međutim, nije samo Livija bila tražena i putovala, i kip Vespazijana iz Augusteuma, osim u okviru izložbe Augusteuma putovao je u Španjolsku, mogli bismo reći, kao prethodnica velike izložbe Augusteuma, i u Rim, mogli bismo reći, kao završnica.

Kao novoizabranom francuskom akademiku, bilo mi je osobito zadovoljstvo, svoje nastupno predavanje u Akademijinoj palači u Parizu 2003. godine posvetiti naronitanskoj Liviji, kipu koji sam 'stvorio' spojem opuzenskog torza s oxfordskom glavom, te njegovim implikacijama u rimskoj povijesti umjetnosti: bilo je moguće otkriti poveznice u skulpturalnim ostvarenjima Livijina lika između Rima, Pompeja i Narone. Sjetit ćemo se kako je otkriće te Livijine statue, dolazak portreta Livije iz Oxforda i prvo izlaganje u splitskom Arheološkom muzeju bilo povod i našem poznatom kiparu akademiku Ivanu Kožariću da napravi i on svoj portret Livije. Ta je Kožarićeva Livija, zajedno s onom rimskom naronitanskom, obišla svijet i ona je, na neki način, postala simbolom kako je Narona u 90.-im godinama 20. stoljeća i u prvim godinama 21. stoljeća, zahvaljujući multidisciplinarnom pristupu, postala arheološka, umjetnička, nacionalna i internacionalna zvijezda.

I ovih dana, Augusteum Narone je opet u znanstvenoj žiži. Potvrđuje se još jednom važnost i vrijednost njegova otkrića, proučavanja i cjelokupne znanstvene objave. Osobno mi nije poznato da je ikad neka značajna strana znanstvena institucija samostalno upriličila neki međunarodni

znanstveni skup u povodu nekog hrvatskog otkrića iz antičke arheologije. Naime, sada se, u Talijanskom institutu za antičku povijest u Rimu, 31. svibnja, organizira znanstveni skup pod naslovom *Domus Augusta e lealismo provinciale - L'Augusteum di Narona*. Pozvani su eksperti iz Italije, Francuske, Španjolske i Njemačke (upravo iz ove posljednje i dva znanstvenika koja su na glasu kao u svijetu najvrjedniji za augustovsku epigrafiju i skulpturu: Werner Eck i Paul Zanker). Za naglasiti je kako je samo jedan od sudionika ovog znanstvenog skupa bio članom moje znanstvene ekipe koja je radila na projektu Augusteuma (Paolo Liverani, sada na Sveučilištu u Firenzi, tada u Vatikanskim muzejima), tako da je to sad pogled na i 'uokolo' Augusteuma jedne nove ekipe, što daje novu draž i posebnu znanstvenu težinu. Počasćen sam da sam pozvan predsjedati tim simpozijem.

Kako se nalazimo uoči godine u kojoj će se na mnogim mjestima obilježiti 2000. obljetnica smrti cara Augusta (preminuo je, sedamdesetsedmogodišnjak, u Noli, 19. kolovoza - augusta! 14. god.), očito je kako i mi u Naroni imamo nešto sasvim posebno za istaknuti. A da je odnos Augusta i Narone bio takav da Augusteum nije nikoga trebao iznenaditi, pisao sam u proslavu svoje knjige *Ave Narona*, koju je objavila Matica hrvatska u Zagrebu 1997. Završit ću s jednim kratkim citatom odatle (str. 25): „U Naroni, uz gradski trg, već desetak godina (sc. pr. Kr.) časti se August. Nije li možda začetak odnosa Narone i Augusta još u doba ratova koje je on u mladim danima vodio u ovim krajevima? U svakom slučaju, dvojica Naronitanaca smatraju shodnim 36. pr. Kr., u trenutku kad je svladan Pompej, istaći da su oni na strani Oktavijana Augusta. Augustu u slavu bit će i srebrni kantar u prigodi scenskih igara što će ih podariti novoizabran gradski dužnosnik. Namjesnik provincije će mu, u trenutku smrti, 14. godine, novim natpisom i novom statuom potvrditi kult. U tom času zatvara se luk od 50 godina zajamčenog odnosa između cara Augusta i Narone.“